

BUITEN

8^e JAARGANG N°. 32

ZATERDAG 8 AUGUSTUS 1914.

Foto C. Steenbergh.

DE VECHT BIJ BREUKELLEN.

DE AFBEELDING VAN DIT VREDIG HOEKJE BIEDT EEN TREFFENDE TEGENSTELLING MET HET OORLOGSRUMOER, DAT IN DEZE ANGSTIGE DAGEN IN HET GROOTSTE DEEL VAN EUROPA ZIJN WANKLANKEN DOET HOOREN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VECHT BIJ BREUKELLEN. ILLUSTRATIE	BLZ. 377
DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST, DOOR WILLIAM LE QUEUX (32)	BLZ. 378—379 EN 388
HET KASTEEL HILLENRADE TE SWALMEN (SLOT), DOOR A. J. A. FLAMENT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 380—382
DE EERSTE WAALBRUG, DOOR GOMARIUS MES.	381—384
LIEDJE, (GEDICHT), DOOR JAN J. ZELDENTHUIS	BLZ. 384
BESSEN, DOOR J. C. MUIJEN, GEÏLL., ...	BLZ. 383—384 EN 385
DE PANSFLUIT, DOOR JOANNES REDDINGIUS	BLZ. 384—386
HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN, DOOR J. P. VAN DER MAREL, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 386—387
OUDE BOERTJES, DOOR G	BLZ. 387
E. HEIMANS (IN MEMORIAM), DOOR A. B. WIGMAN	388
FRANZ FREIHERR CONRAD VON HÖTZENDORF (PORTRET)	388
HET OORLOGSGEVAAR DE MOBILISATIE IN ONS LAND ILL.	388

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers **Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam**, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten.” Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST

door WILLIAM LE QUEUX.

(32) (Geautoriseerde vertaling.)
HOOFDSTUK XXVII.

NA een oogenblik van stilte vervolgde zij:
„Het is een kellner, Michele Murri genaamd”.
„Murri!” riep ik uit. „Wat, de kellner in het Recherché Restaurant in Soho?”
Het meisje knikte toestemmend.
„Dus u kent hem ook?”
„Ik heb wel van hem gehoord. Meneer Calvert kent hem zeer goed. Weken geleden al vertelde hij meneer Calvert over — enfin, veel over Gasperini's vroeger leven.”
„En wat hij zei, was waar. Ik ken Murri al meer dan twee jaar. Hij liegt nooit. En hij gelooft, wat ik hem verteld heb van Volpi's later leven, zijn tegenwoordig leven, en hij zal mijn getuigenis bevestigen — want — want hij houdt van me. Ik kende zijn vrouw — 't arme mensch! Ik was haar beste vriendin. Maar ze is nu dood, weet u, en het is Volpi's schuld dat ze dood is”.
„Dat heeft Murri meneer Calvert ook verteld”, zeide ik. „Hij zeide, dat zijn vrouw maanden lang honger had geleden, omdat Gasperini haar man uit zijn baantje gewerkt had, en later was ze toen gestorven”.
„Ook voor de waarheid daarvan kan ik instaan”, zeide zij.
„Luister! Wat is dat?”
Wij luisterden beiden scherp — de kamers waren in een zijstraat, waar het rumoer van het verkeer niet te hooren was.
„Wat is er?” vroeg ik eindelijk.
Zij sloot de oogen half, en voer moe met haar hand langs haar voorhoofd. „Ik begrijp het niet”, hernam zij. „Tweemaal gisteren, en nu weder vandaag meende ik een kreet te hooren van een vrouw, die in nood was. Ik hoorde het heel duidelijk; ja, heel duidelijk, en toch hoorde u —”
„Ik hoorde beslist niets”.
„Dan zal het enkel verbeelding van me zijn”, antwoordde zij met een droeven glimlach. „O, waarom ben ik zooals ik ben? Wat is er over mij gekomen? Wat er gebeurt? Stil! — Daar! — Hoorde u nu ook nog niets?”
Ik schudde het hoofd.
Even daarna stond zij op en begon het vertrek op en neer te loopen. Toen bleef zij opeens staan.
„Wat is u toch een goed mensch, meneer Fane”, riep zij uit, mij aanziend. „Waarom zijn er niet meer menschen als u? U is zoo vriendelijk, zoo medelijdend. Ik voelde mij tot u aangetrokken de eerste maal dat ik u zag — dien dag op de boot toen wij op weg naar Napels waren. U moest mij eigenlijk haten, in aanmerking nemende wat voor 'n mensch ik geweest ben, het leven dat ik geleid heb, en de vreeselijke dingen die ik probeerde

te doen. Heeft u dat alles vergeten, of hoe komt het anders, dat u is, — zooals u is? Terwijl zij aldus, tot mij sprak, zoo zonderling, en toch zoo natuurlijk, kon ik nauwelijks gelooven, dat zij een vrouw was, die een slecht leven geleid had; en nog minder kon ik begrijpen, dat zij een tijdlang Rosemary's kamenier was geweest. Geen wonder dat Rosemary haar als de beste kamenier beschouwde die zij ooit gehad had, want zij leek mij heelemaal niet te behooren tot den dienstbodenstand.

En toch, niettegenstaande haar zeggen, dat zij er niet verder om gaf, wat zij zeide, kon ik verder niets te weten komen omtrent den grooten musicus of zijn verleden. Zij wilde niets zeggen over Quain, hoewel ik ervan overtuigd was, dat zij, te oordeelen naar den uitroep, toen ik haar het krantenartikel toonde, zeer goed wist waarom Quain verdwenen was, en ook wat er van hem geworden was.

„Vermoord”, had zij gezegd. En zij had het met zooveel kalmte gezegd, en met zooveel rustige overtuiging, dat zij het zeer zeker weten moest.

Mijn nieuwsgierigheid was nu ten toppunt gestegen.

„Zeg eens, Theresa”, wierp ik er plotseling uit, „je moet me wat meer vertellen omtrent Quain. Ik zal je ertoe dwingen als je weigert”.

Ik was opgestaan, en stond nu op haar neer te zien. Tot mijn verbazing glimlachte zij slechts.

„Niemand kan mij dwingen, meneer Fane — neen, zelfs u niet! En u kondt meer doen dan de meeste menschen, doch dan enkel door vriendelijkheid. Ik moet u nu verzoeken mij alleen te laten”.

Ik was verlangend haar ertoe te bewegen mij meer te vertellen omtrent dat zonderling uitziende instrument, dat van twee of drie knoephaakjes gevormd was, doch ik voelde dat het onder deze omstandigheden nutteloos zou zijn het te probeeren. En derhalve nam ik mijn hoed en stok, en ging heen. Er waren drie weken verstreken sinds onzen terugkeer in de stad; sinds dien avond toen Rosemary me verteld had wat er met haar op Sicilie gebeurd was, en Calvert zoo smoorlijk verliefd op Sophie Veranda was geworden.

Het schoone meisje met haar roode haar was gedurende deze weken meermalen in Hornton Street bij Rosemary geweest, en deze had een warme genegenheid voor haar opgevat. Wat mij verwonderde, was, waarom Madame Joubert niet éénmaal aangekomen was, zooals ik zeker verwacht had dat zij doen zou. En evenmin had zij geschreven of een ander teeken van leven gegeven. Ook van Gasperini hadden wij verder niets bemerkt, hoewel de geruchten de ronde bleven doen — vreemde, onbestemde geruchten, die toch heel wat zeiden in hun onbestemdheid.

Was het de stilte die den storm voorafgaat, deze lange periode van kalmte? Zouden wij plotseling iets vreeselijks omtrent den violist te hooren krijgen, of zouden de geruchten verdwijnen, zooals ze somtijds doen, en het leven zijn natuurlijke, onbewogen kalmte weder hernemen?

Rosemary scheen sedert onzen terugkeer haar ongezonde verblindheid voor Gasperini geheel kwijtgeraakt te zijn. Dikwijls sprak zij over hem, doch nooit op de wijze, die haar eigen was bij die vreeselijke gelegenheden toen zij geëindigd was met in een soort droomstaat te geraken. Eén ding verwonderde mij, en dit was, dat zij sedert onzen terugkeer in Londen haar viool niet eenmaal had aangeraakt, en deze nog steeds veronachtzaamd in de kist op de piano stond, en een of tweemaal, toen ik haar had voorgesteld wat voor mij te spelen, had zij op moeten toon geantwoord, dat zij er nu niet voor voelde. Kon deze merkwaardige verandering op eenigerlei wijze te danken zijn aan wat er gebeurd was gedurende die dagen dat zij alleen met Madame Joubert geweest was aan boord van het schip en in den trein? Het leek onmogelijk, een fantastisch idee, en toch, na al wat er gebeurd was leek mij niets te fantastisch toe om de grenzen van het mogelijke te overschrijden.

Ik ging nu dagelijks naar mijn kantoor in de City, en, hoewel ik mij geheel in mijn zaken verdiepte, dacht ik toch nog voortdurend aan Gasperini en Rosemary, Louise Joubert en Sophie Verande, aan Theresa, en aan al die vreemde gebeurtenissen waarmee zij in verband hadden gestaan, direct of indirect. Het was drie uur in den namiddag, en ik was juist op mijn kantoor teruggekeerd, na gelucht te hebben bij Birch, toen mij gezegd werd, dat ik aan de telefoon geroepen werd.

Het was Calvert, doch zijn stem klonk vreemd strak en opgewonden. Hij was zoo zelden opgewonden, dat ik hem vroeg wat er aan de hand was.

„Enkel dit”, zeide hij snel, „een uur geleden was ik in Grove End Road — ik was daar heengegaan om naar een huis te zien voor een vriend — en daar ik me herinnerde, dat Gasperini op dien weg woonde, wilde ik zijn huis van buiten wel eens zien — je hadt het mij zoo dikwijls beschreven. De straat was bijna verlaten, en toen ik aan het huis kwam, herkende ik het dadelijk aan jouw beschrijving van de eigenaardige vensters. Ik stond buiten voor het hek, en keek op naar de vensters, en stond te denken over alles wat er gebeurd was gedurende de laatste maanden, toen ik plotseling voor een bovenraam een vreeselijke verschijning zag”.

„Een verschijning!” riep ik door de telefoon. „Maar wat bedoel je? Hoe zag die eruit?”

„Beste Cyril, het was Madame Joubert — o ja, ik weet het zeker: maar, mijn God! wat was ze veranderd — wat zag zij er vreeselijk uit! Haar gelaat droeg de vreeselijkste uitdrukking,

die ik ooit bij een menselijk wezen heb waargenomen. Zij was doodsbleek, haar oogen waren met bloed beloopt, en ik zag zelfs op dien afstand, dat ze uit hunne kassen leken te puilen. Zij droeg iets dat mij een nachtjapon toeleek — een bleekgrijze nachtjapon — en ze stond daar minstens wel een halve minuut roerloos. Plotseling zag ik haar opschrikken, zij wendde het hoofd om en keek gejaagd achter zich. Vervolgens haar arm opheffend, scheen zij de raamsluitingen met geweld te willen openen, en het raam te willen opschuiven. Zij opende den mond als om te gillen, doch op dat oogenblik werd er een bloote arm uitgestoken, een groote donkere hand sloot zich over haar mond, en zij werd achteruit geworpen, zoodat zij aan mijn gezicht werd onttrokken — ik vermoed sterk, dat zij op den grond werd geworpen. Ik stond daar vol afgrijzen te wachten, verwachtend haar weder te zullen zien verschijnen, doch hoewel ik daar zeker vijf minuten bleef staan, kreeg ik verder niets te zien. Ik was op het punt het hek binnen te gaan om navraag te doen; doch bij nader inzien besloot ik, vóór ik iets deed, jou op te bellen, en je de kwestie te vertellen. Wat moet er nu gedaan worden, beste Cyril? Iets moet er gedaan worden en dat wel dadelijk! Het is ontzettend als je er aan denkt wat daar misschien gebeurt. Ik weet zeker, dat daar een vrouw op monsterachtige wijze mishandeld wordt — haar gezicht was zoo bleek, en haar oogen zoo wijd opengesperd, haar geheele gelaatsuitdrukking zoo vreeselijk, dat ik geloof, dat zij haar op de een of andere vreeselijke manier martelen. En je weet welke geruchten de ronde doen. Zij wijzen er allen op dat er iets vreeselijks gebeurt met iemand wiens geest Gasperini volkomen beheerscht. Ik denk erover, er de politie mede in kennis te stellen. Wat zou jij me aanraden?"

Ik ging haastig met mezelf te rade. Ja, zonder een oogenblik te verliezen moest er iets gedaan worden. Maar wat? De politie er bij halen? Neen! Dat zou met te veel formaliteiten gepaard gaan, en allerlei uitstellen en bureaucratische rompslomp.

„Waar vandaan spreek je?” vroeg ik haastig.

„Ik ben thuis. Ik kom regelrecht van St. John's Wood”.

„Wacht op me”, antwoordde ik. „Ik kom direct bij je. Haal er de politie niet in. Ik zal wel iets bedenken om snel te kunnen handelen”.

Hiermede hing ik de telefoon weder aan den haak.

HOOFDSTUK XXVIII.

HET GROENE LICHT.

Binnen het half uur was ik met Calvert alleen in zijn rookkamer in Hornton Street.

„Herinner je je”, zeide ik tot hem, „den dag dat we samen de begrafenis van tante in Torquay bijwoonden, en dat ik je vertelde, te gelooven, dat Gasperini een van die monsters in menschengedaante was, die een ware wreedheidswellust bezitten?”

„O ja, zeer goed”, antwoordde hij, „en ik vertelde je, dat ik datzelfde al opgemaakt had uit wat die kellner me vertelde over hem”.

„In een geheele maand”, ging ik voort, „hebben we geen van allen Madame Joubert meer gezien, tot jij haar nu vandaag zaagt. En evenmin heeft iemand Gasperini meer gezien.

En juist gedurende de laatste weken zijn die geruchten de ronde gaan doen. Ik weet niet wie ze de wereld in gestuurd heeft, maar het is zeker, dat er iemand is, die het een en ander weet.

Als Gasperini een arm man was, die in een slop woonde, geloof ik, dat de politie allang zijn huis was binnengedrongen. Maar een rijk man als hij, een man, die door de gezelschapskringen dolzinnig is gefêteerd, — enfin, de politie kan het huis van zulk een man niet al te best binnenvallen, tenzij de bewijzen al heel sterk staan. En al vertelde je hun al wat je gezien hebt, dan betwijfel ik nog of ze wel handelend zouden optreden. Hoogst waarschijnlijk zouden ze je niet gelooven, en als ze dat al deden, zouden ze doen, alsof ze het niet deden en wachten tot er nog meer bewijsmateriaal verzameld was. En dan, als ze al de bewijzen die ze noodig hadden, bij elkaar hadden, zouden ze natuurlijk een bevel tot huiszoeking of inhechtenisneming moeten hebben, en dat vereischt allemaal tijd. Als we het arme mensch uit de klauwen van dien duivel in menschengedaante willen redden, is er geen tijd te verliezen. Het is mogelijk, dat je mijn plan onuitvoerbaar acht, of te riskant, maar ik heb de zaak goed overdacht op weg hierheen, al het voor en tegen gewikt en gewogen, en ik heb besloten overeenkomstig te handelen — alleen, als je weigert erin mee te helpen”.

„Na wat ik daarstraks gezien heb, ben ik bereid in alles wat maar redelijk is, te helpen”, antwoordde Calvert dadelijk. „Wat is je voorstel?”

„Eenvoudig dit. Ik kan me onmiddellijk verzekeren van de diensten van twee ruwe kerels, die ik ken, die alles durven wagen en voor niets staan. Ik heb ze eens een dienst bewezen, en al zijn het ook schavuiten geweest, toch zullen ze, geloof ik, alles doen wat ik van ze vraag, al zal ik er natuurlijk voor moeten betalen. Ik kan ze per telefoon bereiken. Ik zal ze opbellen en zeggen, dat ze dadelijk hier komen”.

„Maar wat is je plan? Dat heb je me nu nog niet verteld”, riep Calvert ongeduldig uit.

„Ik stel voor om met geweld Gasperini's huis binnen te dringen en zelf te constateeren wat daar gebeurt — jij, ik en de beide

mannen. Je hebt er geen idee van, George, hoezeer mijn nieuwsgierigheid is opgewekt door wat je me daarstraks over de telefoon verteld hebt. Ik móét dat huis binnen — en dat wel zoo gauw mogelijk. Als je niet mee wilt, ga ik alleen met de twee mannen”.

Hij zweeg, en dacht lang na.

„Er is verbazend veel risico aan verbonden”, zeide hij ten laatste. „We weten niet in wat voor een horzelnest we ons misschien steken. Het is best mogelijk, dat de politie ons te pakken neemt, weet je, en dan heb je de poppen aan het dansen”.

„O”, zeide ik luchtig, „als er iets te betalen valt, neem ik dat op me. Ik heb nu overvloed van geld, dank zij mijn goede tante. En voor dergelijke expedities heb ik altijd veel gevoeld. Ik verzeker je, dat het veel opwindender is dan de City. En bovendien is het mogelijk, neen, is het zeker, dat het leven van de vrouw in gevaar verkeert. Dat je haar vandaag gezien hebt, zal misschien de oorzaak van haar redding worden. Ga je mee?”

Wederom zweeg hij, en begon de kamer op en neer te loopen, want hij ging nooit over één nacht ijs.

„Denk er nog eens over na, terwijl ik even ga telefoneeren. Mijn mannetjes werken aan de markt te Covent Garden. Ik heb een vriend in Bedford Chambers die zijn klerk wel zal willen sturen om ze op te zoeken. Zij zijn daar altijd, of anders in de buurt”.

Een paar minuten later zeide mijn vriend in Bedford Chambers, dat hij er zijn klerk dadelijk zou heen zenden om ze te zoeken, en gedurende eenige minuten praatten we samen. Hij wilde natuurlijk weten wat er aan het handje was, waarvoor ik die mannen noodig had, en dat nog wel met zooveel haast. Ik weigerde hem dit te vertellen en hij lachte. Deze mannen-schavuiten had ik ze genoemd, hoewel ze dit feitelijk niet geheel en al waren, behoorden tot de taaiste „sjouwers” van de Covent Garden markt — wat heel wat zeggen wil — en altijd klaar om in het een of andere lastige geval van hun vuisten gebruik te maken — wat ook al te verklaren is uit het feit, dat ze vroeger nog al eens optraden in wat men uit beleefdheid, of misschien uit ironie, „vriendschappelijke bokspartijen” noemt, in de National Sporting Club. Hun karwei aan de Covent Garden markt, die bestond in het laden en lossen van wagens, hadden zij door mijn invloed gekregen, en daar ik hen dit werk verschaft had in een tijd, dat broodsgebrek hun voor de deur stond, waren zij mij hiervoor steeds dankbaar gebleven. Men vindt meer menschelijke dankbaarheid onder dat soort van menschen, geloof ik wel eens, dan onder een heele massa goed-gevoede viveurs die leven van het leenen van, en klaploopen op hun vrienden.

„Ik zal je opbellen als mijn klerk terug is”, zeide mijn vriend ten laatste.

Bij mijn terugkeer in de rookkamer vond ik Calvert met zijn rug naar den haard staan, met zijn handen onder de panden van zijn jas.

„Ja, Cyril, ik ben van de partij”, zeide hij dadelijk. „Heb je je mannetjes gekregen?”

„Ze komen”.

We staken een sigaar op, schonken ons een glas whisky-soda in en zetten ons tot wachten.

Een gevoel van ingehouden opwinding verhinderde dat wij veel praatten. Wij waren ieder voor onszelf bezig met ons af te vragen wat wij wel te zien zouden krijgen als wij eenmaal binnen in dat huis waren. Bij de beide gelegenheden dat ik daar geweest was, had ik niets dan de beide kamers gezien; de eene, waar ik een half uur had zitten wachten op Gasperini's komst, het vertrek met den wand, die behangen was met de eigenaardige snaarinstrumenten van historische beteekenis, en het groote vertrek met de spiegel-zoldering, de gevoileerde, eigenaardige, zonderling-geschiede en gekleurde lichten, de lage divans en oostersche draperieën, de zware, weelderige parfums, de groote kristallen kommen, met hun glinsterende, flonkerende goudvisch, die almaar langzaam onophoudelijk, altijd maar rondzwom in die eentonige, eindeloze kringen, zoo dat men er de oogen ten laatste haast niet meer van kon afwenden.

Het terugdenken hieraan bracht mij levendig weder het fonteintje voor den geest, dat ik opgemerkt had ter gelegenheid van mijn tweede bezoek — het fonteintje in de vreemd gevormde vaas met den nauwen hals als een antieke amphora, die op een gesneden ivoren voetstuk stond. Het was me alsof ik het alles weerzag; de goud- en zilver-karpers, die zoo eigenaardig glinsterden terwijl zij in en uit zwommen tusschen het gekleurde imitatie rotswerk van glinsterend kwarts, dat verlicht werd door listig-verborgen electrische lichtjes met vele bijzondere kleuren. Ik zag de fontein weder spuiten, nu eens laag neerzinken, tot zij bijna verdween, dan weder met kleine straaltjes omhoogschietend, die, terwijl ik ernaar keek, van wit overgingen in amber, van amber in groen, van groen in oranje, van oranje in rood, om dan, na nog vele, onmogelijk te beschrijven tinten te hebben aangenomen, donker-purper gekleurd werden, met geel en rood erdoor en groen van verschillende, steeds wisselende tinten, die langer bleven dan een van de kleuren, die eraan vooraf gegaan waren.

Gasperini had die vaas een amphora genoemd, herinnerde ik mij. Ze was peervormig, en hij scheen er bijzonder veel belang in te stellen, want hij vertelde mij, dat hij eerst haar kort geleden ontworpen had, en ik had hem gecomplimenteerd over het schoone, zij 't ook bizarre effect.

(Vervolg op blad. 388 van dit nummer.)

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL HILLENRADE. DE GROOTE ZAAL.

HET KASTEEL HILLENRADE TE SWALMEN

(Slot).

DE voornaamste gebeurtenissen echter, waarop ik in het vorig nummer zinspeelde — en die den bekenden Duitschen pater Spielman, welke op het voormalig kasteel Bleyenbeek in de jaren 1880 zijn verblijf hield, tot stof verstrekten voor zijn roman *Das Paradieszimmer*, wil ik nu verhalen, maar bij het begin beginnend, n.l. bij zekeren ridder der Duitsche orde, die er in dezen roman al te goed afkomt.

Wij hebben in het kort de regeerende leden der Schenk van Nydeggen's in herinnering gebracht.

Er waren echter in die familie altijd veel jongere zonen en dochters, die, volgens de gewoonte van den ouden tijd, met kerkelijke beneficiën en waardigheden werden tegemoet gekomen in het gemis aan voldoende toelagen en uitkeeringen uit de ouderlijke nalatenschap; zij werden dan kanonik en kanonikes in wereldlijke stiftten, anderen lieten zich in adellijke en deftige kloosters opnemen of werden Duitsch orde-ridder, zooals, onder meer leden zijner familie, Kaspar Schenk van Nydeggen, die het daar tot commandeur van Ordingen (Belg. Limburg) en Siersdorf (Rijn-provincie) bracht en daarenboven tot veldmaarschalk in spaanschen dienst werd bevorderd, een man, hoog in aanzien bij den Gouverneur der Spaansche Nederlanden. Hij overleed te Brussel 24 April 1688 en zijn gebalsemd lijk, gekleed in het wit ridderkleed der Duitsche orde, werd in een wagen met zes paarden bespannen naar het kasteel Bleyenbeek, onder Afferden (Limburg) gevoerd, welke heerlijkheid ook aan de Schenken behoorde en daar in de kerk begraven. Maar ondanks dat witte kleed kan men — wat Pater Spielman niet doet vermoeden — van hem niet getuigen, wat Heine van don Fredrigo den grootmeester der Calatravaorde in zijn Spaansche Adritten zong:

„Jedoch des Mantels
Strenges Calatrava-Kreuz
Scheuchte jeden Buhgedanken;”

want Kaspar, in plaats van dien braven grootmeester na te volgen, leefde in zeer intiem omgang met eene dame van in 't geheel geen vlekkeloozen conduïtestaat: Maria Emerentiana Dausque, dochter van een kwakzalver te St. Omer geboren, bijzit van den prins van Condé, later van Charles Hippolyte de Spinola, graaf van Bruay, gouverneur van Lille (Rijssel), wiens titels en naam zij zich verstoutte te voeren, had hem in haar netten gevangen. Na de gevangenis te Mechelen, waarheen zij veroordeeld was wegens het zich valschelijk uitgeven voor de douairière de Spinola, ontvlucht te hebben, was zij den voornoemden commandeur der Duitsche orde zijn eenzaamheid komen verzachten. Daar leerde de zoon van zijn broeder Christoffel, Arnold, een argeloos jongeling, op achttienjarigen leeftijd, door den dood zijns vaders, bezitter der heerlijkheden Swalmen, Afferden enz., haar kennen en weldra had zij ook den neef door haar fransche liefvalligheid verlokten en in haar macht. Zij had misschien gemerkt, dat de oude commandeur tot ernstiger gedachten was gekomen, of dat hij begon op te raken. Hoe het zij, oom liet het spel begaan, tevreden misschien er zoo leuk van af te komen, en hij bekeerde zich ten koste van zijn armen, in de wereld nog onervaren neef, die later verklaarde „durch Trunk, böse Ueberredung und irrige Anregung überlistet” te zijn... met het gevolg, dat hij 30 Maart 1682 met de fransche madame trouwde.

Na acht maanden getrouwd geweest te zijn, werd hij ingelicht over het leven van deze nagmaakte markiezin de Spinola en 't eind was, dat, wegens huwelijksbedrog en het beletsel dat de intieme verhouding van die vrouw tot zijn oom, volgens 't kerkelijk recht aan een wettig huwelijk in den weg legde, dit huwelijk door den kerkelijken rechter in hoogste ressort, nietig werd verklaard. Jaren daarna, in 1694, huwde de heer van Swalmen enz. met Maria Catharina gravin van Hoensbroeck, dochter van Arnold Adriaan en in 1695 werd hem een zoon geboren, Christoph Arnold Adriaan. Deze, het eenig kind uit het huwelijk en de laatste mannelijk telg der Schenken, had het ongeluk zich op 't eind van September 1703 op Hillenrade met een klein geweer dood te schieten, daar „slecht volk” het met een prop hennep of werk overladen had, gelijk de overlevering te Afferden en Bleyenbeek nog vermeldt. De gewone lui zullen indertijd van het fijne der zaak Dausque wel niet veel geweten hebben; Pater Spielman, te recht meenend dat hier wraak of verregaande haat in 't spel was, verstond onder „slecht volk” de gescheiden française, die in stilte Hillenrade zou zijn binnengeslopen. Op de Paradijs-Kamer te Bleyenbeek, aldus genoemd wegens de fraaie allegorische schildering van het firmament, de jaargetijden enz., hangt het portret van het arme kind tusschen dat zijner ouders, terwijl daar ook dat van den geweldigen Maarten Schenk, den veldheer uit den tachtigjarigen oorlog, beurtelings staatsch en spaansch wordt aangetroffen. Een treffende tegenstelling met dat van 't zoo treurig omgekomen kind, den laatsten van zijn stam.

Op Hillenrade zelf zijn geen familieportretten der Schenken, zoover ik weet. Wel wordt er in de groote zaal boven den schoorsteen het fraaie portret der laatste abdis der vorstelijke abdij Thorn (bij Roermond) Cunegondis, prinses van Saxen en Polen, bewaard, door Stortenbeeker geschilderd. Het zal een geschenk aan een of aan de beide kanonikessen van Thorn der familie Hoensbroeck zijn geweest, namelijk Charlotte Francisca, later gehuwd met ridder Frans d'Estard de Montigny en Maria Anna Louise, erfgename der heerlijkheid Geysteren, gehuwd met baron Karel Kaspar van Weichs de Wenne, dochters van Lotharius Franciscus, den laatsten heer van Swalmen van Asselt.

Voor wij Hillenrade verlaten, moeten wij nog even het aardige theehuis gaan zien met zijn kleine torentje (zie de afb. op blz. 382). Vóór prijken de wapens van Frans Arnold van Hoensbroeck en zijne vrouw Anna Catharina Sophia, rijksgravin van Schönborn 1) Daar men dit theehuis het nieuwe noemt, zoo moet het oude nog vóór den herbouw van het kasteel in 1767 hebben bestaan, want Frans Arnold stierf 22 Aug. 1759 en zijne vrouw 5 Nov. 1760. Binnen ziet men een fraaie Louis XVI-schoorsteen met van anderen een schilderstuk dat een parkkiaan voorstelt.

Hier bij het theehuis hebben wij een mooie gelegenheid het geheele terrein te overzien, het kasteel en het gedeelte van 't bijgebouw dat in lengte bijna het kasteel evenaart. In de slotleven en bedrijvigheid op Hillenrade, na jaren is het weder bewoond en wel door den zoon van graaf Wolf Metternich van Arcen (L.) en zijne familie.

A. J. A. FLAMENT.

1) Een wapen van 5 kwartieren met leeuw, wolf, adelaar enz., dat in Rietstap's Armorial général bijna een halve kolom vult.

Foto C. Steenberg.

KASTEEL HILLENRADE. BIJGEBOWEN EN POORTGEBOW, VAN HET WESTEN GEZIEN.

DE EERSTE WAALBRUG.

MEN weet, dat nog niet lang geleden 't oude Rijk-van-Nijmegen in beroering was. 't Ging daar niet over de nieuwe Waalbrug, maar wel over de plaats, waar de tweede brug zou komen en niet 't minst over de heiligschennis, gepleegd aan de fraaie omgeving.

Die brugkwestie geeft ons aanleiding nog eens op te halen, dat er vóór de Nijmeegsche Waalbrug honderden jaren een brug over de Waal gelegd is, en wel op 't eind der dertiende eeuw.

Hoe de brug in elkaar zat en welke vermetele jongeman ze bouwde, verhaalt u de volgende legende.

* * *
Vele eeuwen geleden woonde er een rijk en machtig ridder op Bat-Ouwe-Zathe ('t latere kasteel Hallo, 't tegenwoordige Mariënburg der Zusters Ursulinen uit Duitschland).

Die heer heette Allard en zijn echtgenoot werd Laurentia genoemd.

Beiden leefden hoogst gelukkig met elkander en werden om hun vele deugden, groote liefdadigheid en hooge beschaving door de geheele stad en de omstreken geëerd en hooggeschat.

Na de geboorte van een tweeling: een zoon Rutger en een dochter, naar de moeder geheeten, werd Laurentia, gelijk dat meer gebeurt ongesteld, zoo erg zelfs, dat zij met de laatste Teerspijze werd voorzien en stierf.

De gansche stad Nijmegen was in diepen rouw.

De droefheid van ridder Allard over dat zware verlies klom tot een verbazende hoogte.

Half zinneloos van 't gewezen en gesteen wierp hij zich met een dollen kop in den grooten oorlog, die toen afgespeeld werd in den geweldigen slag van Woeringen bij Keulen in 't jaar des Heeren 1288.

Vóór hij vertrok kwam zijn broer Evert op 't kasteel, die in last kreeg zijn kinderen streng op te voeden naar den geest der Kerk en der ridderlijke zeden van dien woeligen tijd.

Heer Allard scheen in den oorlog 't leven verloren te hebben, althans geen sterveling te Nijmegen heeft hem later ooit gezien of gesproken.

De kinderen groeiden voorbeeldig op en, wat nog 't eigenaardigste van hun opvoeding was, beiden reden even dapper te paard en schermden met zwaard en floret, alsof 't volslagen legeraanvoerders moesten worden.

Rutger was de koenste ruiter en felste jager van oud-Gelderland. Jonkvrouw Lauw, — gelijk de volksmond haar echt mannelijk karakter tekenend en waardeerdend noemde, — was de dapperste, vermetelste en uitgelezenste aller jonkvrouwen van al de vorstendommen tusschen de Noordzee en de bergen van Germanje.

Op zekeren herfstavond kwam Rutger van een jachtpartij uit de Betuwe met de jonkers van Lent en van Bommel naar huis terug.

„Zeg, Rut!” zei de jonker van Bommel, „wees voorzichtig op de Waalbrug van avond. Ge weet immers, dat uw vader, die de brug gelegd heeft, altijd heeft geknord en gebromd over dien onvertrouwbaren en beroerden kippeloop, zooals hij dat ding noemde”.

„Kom, Bommel! word niet flauw of kinderachtig. Een jonker past geen oudwifvenpraat. De wijn heeft me den bol niet in de war gestuurd. Bij Sint-Joris, den zaligen Patroon van ons huis, ik rij over 't planken ding. De palen staan vast en de eikendelen zijn sterk genoeg om 't heele leger te kunnen dragen van den graaf van Gelder en Zutfen”.

„Bij Lo, doe 't niet, Rut! Ga met Lent of met mij naar huis. Doe 't niet, 't weer is te woest, 't water te onstuimig. Planken zijn maar planken. Altijd goed genoeg voor de doodkist van een Laaf”.

„En mijn zuster dan doodongerust den nacht laten doorbrengen?” riep Rutger.

„Ik heb immers beloofd naar huis te keeren”.

„Kom, Rutger! blijf bij ons te Lent, en zend Fried den lijfknecht naar den overkant met de boodschap, die Laurentia volkomen gerust zal stellen”.

„Belofte maakt schuld, goeie vrienden. Eén kat zal me niet krabben. Ik ga!” antwoordde Rut, riep beiden vrienden goeden nacht en verdween met zijn knecht, den aartsbanger Fried, in de donkere wegen, die naar de Waal voerden.

Met kloppend en benauwd hart hoorden de jonkheerlijke vrienden van Bommel en Lent hun goeden en gullen gezelschap Rutger voortrijden.

Na een klein kwartiertje door een modderigen weg voetje voor voetje te hebben voortgesukkeld, kwam de maan bloedrood achter de hooge olmen van den Waaldijk te voorschijn.

Rutger stond aan de Waal, voerde zonder de minste aarzeling zijn klepper op 't smalle bruggetje of liever breede vonder, en bleef te paard zitten, alsof er niet 't minste gevaar bestond.

Zijn knecht volgde hem op grooten afstand, doch in honderd angsten en duizend vreezen, met bevenden teugel en rammelende sporen.

Bijna op 't midden van den stroom verschrikte eensklaps 't trouwe dier door iets, dat in 't spattend en schuimend water sterk licht gaf en geweldig dof en dreunend bromde.

't Paard sprong met kracht achterwaarts, en door de sporen des ruiters geweldig geprikkeld, sloeg 't kop en hals heen en weer. 't Weigerde vlakaf den vermetelen berijder te volgen.

Nog een hevigen karwatsslag, alsmede een rauwe en benauwde kreet werd gehoord, en — paard en ruiter waren in de bruisende en schuimende golven van den stroom verdwenen.

't Bloed langs de palen en planken wees 's anderendaags de plek aan, waar de doldriftige broeder van Laurentia om 't leven was gekomen.

Den volgenden morgen bracht de bange knecht de verpletterende tijding aan zijn meesteres, terwijl een wijle later een paar visschers 't lijk van den jongen heer op een overdekte baar binnen de poorten van 't kasteel droegen.

Van heinde en ver stroomden de adellijke bloedverwanten en vrienden naar de Waalstad om den beweenden en beklagden jonker de laatste eer te bewijzen en den plechtigen lijkdienst in de droevig getooide St. Stevenskerk bij te wonen en de jonkvrouw op te beuren en te troosten.

Wekenlang trok jonkvrouw Laurentia zich in haar verborgenste vertrekken terug. Zij wilde niemand zien of spreken.

Alleen de armen en ellendigen ontvingen in alle stilte meer giften

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL HILLENRADE. DE GROOTE HAL OF HET TRAPPENHUIS.

en ruimer weldaden, de zieken een veelvuldiger en hartelijker avondbezoek.

Door den dood des broeders waren de woorden van den Heiland nog dieper in haar sterk doch uiterst goedgeefs hart gegriffeld: „Wat gij den minste van de mijnen, d.i. de armen hebt gedaan, dat hebt ge Mij gedaan!”

Wijl de tijd vele wonden, hoe groot en hoe diep ook, heelt en geneest, zoo week ook haar droefheid en keerde haar vroegere levensvreugd en opgewektheid.

Een paar jaren later na den dood van broer Rutger kwam voor de zooveelste maal weer de oude baron van Lent overgevaren naar Bat-Ouwe-Zathe om de dochter van zijn vriend te bezoeken, en haar bij 't moeilijk beheer van haar uitgestrekte goederen behulpzaam te zijn, daar zij nu de eenige erfgename was van al de rijke goederen, die haar ouders hadden nagelaten.

Dat viel aan 't volk op, en het zei altoos spottend bij elk nieuw bezoek: „De oude van Lent, vrijt om de cent!”

„Reeds dikwijls, jonkvrouw!” zoo begon de oude leukert van Lent, „reeds dikwijls heb ik gedacht, dat gij een keuze moest doen uit al de flinke en ferme jongelui, die naar hart en hand van de rijke erfgename van Bat-Ouwe-Zathe dingen. Gij blijft niet altoos jeugdig, en de schoone dagen van de jeugd vervliegen ongemerkt als de sneeuw in de warme zon. Bovendien is 't niet raadzaam een oude vrijster te worden. Gij weet, zuur bier wordt ongaarne gedronken”.

„Ik geef u volkomen gelijk, heer van Lent!” antwoordde zij ietwat kordaat, „maar ik ben in 't geheel niet van plan met 't eerste schip 't beste in zee te steken. Ik begeer een gemaal, doch liefst een gemaal, die ter wille van zijn bruid heel wat aandurft”.

„En welke stoutmoedige daad moet dan de prijs wezen om uw hand te verwerven?”

„De ridder, die begeert mij als bruid naar 't altaar te geleiden, moet op een hengst bij maneschijn over de houten Waalbrug rijden, waarvan mijn beminde en betreurde broer Rutger met paard en al in den stroom is neergestort en verdronken. *Degene, die dezen tocht volbrengt, zal over mij en mijn goederen gebieden.* Die „man” wordt mijn heer en gemaal”.

Deze voorwaarde voor een spoedig huwelijk met de schoone, rijke maar ook vermete le burchtjonkvrouw van Bat-Ouwe-Zathe deed de ronde als een loopend vuurtje.

Na 't einde van den langdurigen rouwtijd gaf Laurentia bij haar inhuldiging als vrijvrouw van de oude bezittingen een groot en prachtig feest, waarop alle edelen, zoo mannen als vrouwen, van uren ver uit den omtrek werden uitgenoodigd.

Te midden der luidruchtige vreugde voerde zij al haar gasten naar de groote halle aan den Waalkant, toonde hun de versleten houten brug, 't graf van den dollen jonker, en sprak op luiden, ernstigen toon:

„Hier bij de plaats, waar mijn broer Rutger, op jeugdigen leeftijd om 't leven is gekomen, beloof ik plechtig, dat ik hem als

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL HILLENRADE. DE SIERLIJKE LOUIS XVI-SCHOORSTEEN IN HET THEEHUISJE.

mijn wettigen heer en gemaal erken, die op een hengst bij maneschijn over deze herstelde brug zal rijden, gelijk mijn broer reeds heeft gedaan. Wie den tocht volbrengt, zal over mij en mijn goederen gebieden. Die „man” wordt mijn heer en gemaal”.

Een rilling doorliep de gansche zaal. Eenigen verheugden zich door 't hoopvolle uitzicht, dat de volvoering van 't vermete le waagstuk zeer goed kon gelukken en een rijke belooning in uitzicht schonk.

Anderen daarentegen, niet 't minst de lauwen en flauwen zooals Lent en Bommel, morden onder elkaar over 't steenen hart van de onridderslike, hartelooze, ijzeren burchtvrouwe.

Daar drong op eens een kwieke, jonge ridder tot vlak bij Laurentia. Hoffelijk en eerbiedig boog hij voor de gastvrouw, waarbij zijn lange, goudblonde haarlokken zwierig over den breeden schouder sloegen.

Dat was Hendrik, de baronnenzoon van Druten tot Puyflijk, bekend en beroemd wegens zijn moed en door allen, — vriend zoowel als vijand, — als een der dapperste en kranigste ruiters erkend.

Laurentia ontmoette met haar groote, zwarte oogen de blauwe kijkers van den fieren jonker, en 't was op haar aangezicht duidelijk te lezen, dat zij nu reeds berouw gevoelde, zulk een zwaren eisch ter verloving gesteld te hebben.

Dit verbeterde er nog niet op, toen jonker Hendrik met weluidende stem in alle kalmte en ernst tot haar zei:

„Hooggeachte burchtvrouw, vergun mij de eerste te zijn den tocht over de brug te wagen. Ik verwerf uw liefde, of de Waalstroom voert mij dood naar Druten”.

Een hoogroode kleur bedekte 't gelaat van de jeugdige Laurentia, en met een bijna toonlooze stem zei ze innig ontroerd, doch met warmte:

„Ge zijt moedig, jonker van Druten. Ik wensch u van harte den besten uitslag met de stoute onderneming. Intusschen geef ik mijn bevelen, dat de brug in goeden staat hersteld wordt”.

Zonder toeven verliet jonker Hendrik 't hoogdeftig gezelschap, zadelde onmiddellijk zijn vurigen hengst, deed zich over den stroom zetten en wachtte met 't grootste ongeduld van de wereld, tot de maan aan den hemel verscheen.

Een lange, schetterende stoot in den jachthoorn gaf 't teeken, dat 't ros van den jonker de brug had betreden.

Een onafzienbare menigte liep van beide oevers te hoop om den halswagenden tocht te aanschouwen. 't Geleek een wedstrijd van beide rivierkanten, wie 't meest de kijkers bij elkaar trommelde, de Waalkaai of de zijde van Lent.

Laurentia beklom vol geestdrift 't plat van den burchttoren en volgde met vlamvend oog en bonzend hart 't koen en stout begin van den doodenrit, zooals 't volk zei.

't Was haar te moede, of de voetstappen van 't paard op de planken minder luide weerklonken dan de bloedbonzingen in heur eigen hart.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL HILLENRADE. KIJKJE IN 'T THEEHUISJE.

Bijna de helft van den smallen één-planks-weg was afgelegd, zonder dat de hengst 't minste teeken van eenige onrust had doen blijken.

Te midden van den diepen en breeden en fellen stroom echter klotsten en botsten de achter elkaar schuivende en rollende en sputterende golven tegen palen en planken, hier en daar spatte en vlokte 't schuim zelfs tegen de hoeven van 't dier en de flikkeringen van 't maanlicht op 't water gaven 't weldra een onrustigen tred.

Soms bleef 't plotseling stilstaan, de liefkozingen van den berijder brachten 't evenwel al verder en verder, zoodat de jonkvrouw en de toeschouwers aan den wal gegronde hoop koesterden voor een gunstigen uitslag.

Eindelijk naderde de hengst de droevige plek van den vriend, jonker Rutger.

't Rijdier scheen te huiveren voor de onuitgewischte of nog riekende sporen van de bloedvlekken.

't Hield plotseling stand en geen zacht woord, geen liefkozing, geen streeling van den ruiter was in staat 't paard een enkelen duim verder te brengen.

Jonker Hendriks geduld raakte al heel gauw uitgeput. 't Onteerend talmen moede, zette hij de sporen diep in de flanken, zwiepte met de karwats links en rechts om kop en hals van den onwillige, en zou met geweld afdwingen, hetgeen hij met zachtheid en geduld vermeende niet te kunnen bereiken.

De drift bracht hem op den doolweg, dat is hier den doodsweg.

De hengst sloeg de voorpooten hoog in de lucht, stond een wijle kaarsrecht overeind, luisterde naar streelend ongeduld evenmin als naar striemende bestraffing, nog een felle slag, — paard en ruiter verdwenen in den gapenden afgrond.

Een lange doffe kreet weerklonk op 't zelfde oogenblik langs de beide oevers en op den burcht.

De vrouwen en maagden uit de burgerij, die 't ongeluk of de vermetelheid hadden aanschouwd, bitter schreiden en in bezwijming vielen, waren niet te tellen.

Laurentia had met angstig jagend hart op 't torenplat 't gruwzaam wegzinken van den ridder ten einde toe aanschouwd.

Bleek en bevend tot in elken vezel bedekte zij 't gelaat met beide handen en weende bittere tranen; doch waren 't tranen van berouw over 't zweren van zulk een barren eed?

„Gave God, dat ik nooit die noodlottige woorden had gesproken”, riep zij diepbedroefd en als neergeslagen uit.

Haar trotsch en schijnbaar onvrouwlijk hart verzette zich echter weldra tegen zulke flauwhartigheid, en zij liet bij haar terugkomst onder haar hofgezinde niet de minste ontroering blijken.

„Ja”, zei ze tegen haar kamer-vrouw, „'t is de eigen schuld van den jonker, ik heb 't hem niet gevraagd”.

En toen een tweede ruiter naderde, hield zij hem niet terug. Ook deze onderging 't zelfde akelig lot, gelijk haar broer.

Eer de klok op den Sint-Steven 't uur van middernacht aankondigde, waren vijf edele mannen, veelbelovende jongelieden, op de brug over den stroom de poorten der eeuwigheid binnen gesprongen.

Bijna alle gasten waren huiverend en hoofdschuddend huiswaarts getrokken, doch geen enkele van hen, of hij bekende volmondig, dat jonkvrouw Lauw een ijzeren of een steenen hart moest bezitten.

't Volk, dat geen blad voor den mond neemt, zei: „Lauw is een zuster van Blauwbaard. Zij telt geen menschenleven”.

Slechts een bejaarde baron wees op de groote domheid om 't betreurenswaardig en onrustig jagen naar grootheid, rijkdom en gemak-zucht van de woeste, vermete en weelderige jongelieden dier dagen.

„Ware 't niet beter”, riep hij welmeenend en in zich zelf brommend uit, „dat deze jonge gasten zich toelieden op degelijke en ernstige zaken, dan 't kostbaar riddersleven zoo in gevaar te stellen, laat staan den levenssprong ter wille van een domme vrouwegril”.

Zoo was een jaar voorbijgegaan, zonder dat 't één ruiter gelukt was den overkant der brug te bereiken.

De een verdrong, de ander keerde bijtijds terug en niemand had 't voorrecht de rijke maar grillige bruid naar 't altaar te geleiden.

Op zekerendag meldde de torenwachter bezoek van vreemdelingen.

't Was een rijk, zwierig gekleed en hooggepluimd ridder met een simpelen en sufferigen schildknaap.

Grijze lokken op den schouder duiden een bejaard heer aan.

De dappere vroeg haar, toeschouweres te willen zijn bij den halswagenden rit over de houten Waalbrug.

Onmiddellijk werd alles in gereedheid gebracht, en op 't torenplat gezeten, zag zij wederom met klimmende bekemming, hoe moedig en vrij de bejaarde heer, doch een stoutert van den echten stempel, zijn vurigen klepper op de brug dreef.

Tot verwondering van haar en tot ontzetting van de toeschouwende menigte, die maar niet thuis kon blijven, wanneer iemand in de eeuwigheid sprong voor een handvol goud, draafde 't ros, en onder 't uitspreken van de zoetste woordjes en de streeling van kop en hals stooft de hengst in volle vaart vooruit, begon aan de Nijmeegsche zijde, draaide aan den Lentschen kant om en stapte aan de Waalkaai af.

Onnoodig te zeggen, hoe mannen en vrouwen, hoe grooten en kleinen hem daverend toejuichten.

Geen vijf minuten later stond de waaghals voor de jonkvrouw in de groote zaal op Bat-Ouwe-Zathe.

Deze reikte hem fier en gul de hand.

„Niet voor mij, jonkvrouw Laurentia, niet voor mij heb ik bijna 't onmogelijke beproefd om uw hand te winnen, maar wel voor dezen mijn schildknaap, wien gij voortaan onderdanig zult zijn. Want zoo luidt uw eed: Degene, die den gevaarlijken tocht volbrengt, zal over u en uw goederen gebieden. Weken en maanden heb ik mijn paard in stilte geoefend. Ik bouwde een brug op een afgelegen water, deed rumoer en herrie maken, liet lampen en vuur branden, verzeld van oorverdoovend geraas met ketels, trommen en trompetten, ten einde 't trouwe dier aan alle mogelijke verschrikkingen te gewinnen, en 't alleen en spoedig te doen gehoorzamen na een zoet woord of een simpele liefkozing van kop en hals”.

Bij deze woorden werd de hooghartige Laurentia zoo bleek als een doode, want 't was nooit bij haar in de gedachte gekomen, de gemalin te worden van een mindere, van een geringen schilddrager.

De ruiter trad thans nader en stak haar de ontschoeide hand toe.

Doch hoe verslagen en overbluft stond de burchtvrouw, toen zij na 't afleggen van zijn helm en grijze

pruik 't blinkend en blozend gelaat tegemoet schouwde van den beminlijken, doch doodgewaanden Hendrik baron van Druten tot Puyflijk, die 't eerst de vermetelheid had over de houten brug te rijden.

„Herinner u, Laurentia mijne!” * * * * *
zei hij hoog van moed en vreugde, „herinner u, dat ik 't eerst na uw broeder over den kippenloop reed en na hem in de diepte verdween. Met dit onderscheid evenwel, dat ik gelukkig door een goeden engel van een visscher naar den oever werd getrokken. Ik zwoer bij mijn baard u te zullen bezitten. Ik oefende mij dag en nacht met 't zelfde paard, tot zoolang 't de geringste vrees en schichtigheid

Foto R. Tepe.

BLOEIENDE TAK VAN EEN AALBESSENSTRUIK.]

had afgelegd. Geduld en standvastigheid schenken mij nu den prijs der eere en der liefde".

Hendrik en Laurentia omhelsden elkaar teeder.

De verloving volgde, alsmede de schitterende bruiloft.

Op last der bruid werd op den vooravond der feestelijkheden de geheele houten brug over de Waal, met alle palen en alle planken, afgebroken en weggeruimd.

„Wie voortaan te paard over de Waal wil rijden", zei freule Lauw heel dapper en als een profetesje, „die legge eerst een brug van steen en staal".

GOMARIUS MES.

LIEDJE.

Voor KARL WILLERDING.

In de schemering, toen de tinten vervloeiden

Aan zomer-zoele lucht;

En de geuren van rozen, jasmijnen, die bloeiden,

Dreven op Juli-loomen zucht;

Toen de luister van zilveren, gouden, sterren-macht,

Twinkelen kwam in het blauwe;

En, gedempt, in de schauwende

verte, zacht,

Klonk 't lied van zingende vrouwen:

Hebben wij beiden, tot nacht kwam,

gezwegen,

En ook verruischte 't gezang op de

wegen.

JAN J. ZELDENTHUIS

BESSEN.

OFSCHOON we in ons vaderlandsch fruitassortiment meerdere besvruchten bezitten, worden in het dagelijksch leven slechts die vruchten bessen genoemd, welke voortbrengselen zijn van het geslacht Ribes, inzonderheid van de variëteiten rubrum en nigrum. Omdat er bij witte en roode bessen noch in groeiwijze noch in bloeiwijze eenig verschil is op te merken, worden deze beide als één soort (variëteit) beschouwd en zou de naam van de witte bes letterlijk moeten luiden, „roode bes met witte vruchten". De zwarte bes daarentegen is een afzonderlijke soort (variëteit) die, hoewel nauw aan de roode bes verwant, toch ten opzichte van den snoei een afwijkende behandeling vraagt. Het verschil in groeiwijze, maar voornamelijk de plaats waar zich de vruchten ontwikkelen doet die verschillen ook voor den leek gemakkelijk in het oog vallen en maakt het mogelijk het onderhoud der struiken daarnaar in te richten.

Een roode en witte bes draagt nooit vrucht aan het éénjarige hout, maar steeds aan korte orgaantjes z. g. spoortjes welke zich eerst aan het overjarige hout moeten vormen. Een zwarte bes daarentegen geeft behalve aan die spoortjes, ook vrucht aan de éénjarige twijgen. Hierdoor is bij velen de meening ontstaan en wordt daar ook naar gehandeld, dat een zwarte bessestruik heelemaal niet behoeft te worden gesnoeid en dat bij een roode en witte bes al het éénjarige hout zonder schade kan worden weggenomen. Dat die meening de juiste niet is zal ook voor hen, die geheel en al buiten de fruitteelt staan, duidelijk zijn en toch worden er nog heel wat bessestruiken bedorven door naar die meening te handelen.

Wanneer we steeds bedenken dat de spoortjes die ook bij de zwarte bes de meeste vruchten voortbrengen, zich slechts onder den invloed van licht en lucht kunnen vormen, dan vinden we daarin een zekere vingerwijzing voor het onderhoud der struiken.

Steeds moet worden gezorgd dat het zonlicht ook in het hart van de struiken kan doordringen, waardoor het mogelijk wordt, dat de zoozeer begeerde spoortjes zich kunnen ontwikkelen. Ten opzichte van hare standplaats stelt de bes geen hoge eischen, ook gedeeltelijk in de schaduw en onder hooge vruchtboomen uitgeplant, geeft ze nog bevredigende resultaten. Van deze eigenschap wordt nog al eens door de eigenaren van tuinen en tuintjes misbruik gemaakt, die de bes naar plaatsen verwijzen waar bijna geen licht doordringt en plantengroei zoo goed als onmogelijk is. En zoo er zich al, ondanks die slechte omstandig-

heden, toch nog eenige vruchten ontwikkelen, dan zijn de trossen klein en de bessen behalve klein nog zuur en bijna oneetbaar. derhalve geheel ongeschikt een plaatsje op het dessert in te nemen. ze hebben hoogstens eenige waarde, om, ter wille van het sap dat ze bevatten, te worden uitgeperst. Een andere veel voorkomende fout wordt begaan — heusch niet enkel door hen die slechts over een beperkte ruimte kunnen beschikken — en daardoor de struiken veel te dicht oopen te plaatsen. Ook in speciale bessen tuinen en bij kweekers van beroep vinden we die fout terug.

Hoe bescheiden ook in haar eischen, vraagt een bessestruik toch voor zich een afstand van 1,75 M. à 2 M. t Is te betreuren, dat door menschen, die zich onder de fruitkweekers scharen, vaak tegen dezen eisch gezondigd wordt. Eerst wanneer de struiken door dicht ineen te groeien elkander de plaats en het licht betwisten, ervaren zij, dat de fouten, bij den aanleg van hun tuin begaan, door een geringe opbrengst gevolgd worden.

De roode en zwarte bessen vormen een belangrijk handelsartikel, de witte hebben als zoodanig minder waarde. Reeds lang voor de vruchten rijp zijn bezoeken de reizigers van vruchtsapfabrikanten, exporthuizen en distilleerderijen de kweekers om contracten voor de levering af te sluiten. Niet zelden ervaart de kweeker, wanneer de oogst eenmaal daar is, dat hij veel te laag gecontracteerd heeft. Om eerlijk man te blijven moet dan, al is het schoorvoetend, tegen den bedongen prijs geleverd worden. Welk een voorname plaats het sap van de bessen in de keuken tot het bereiden van allerlei gerechten inneemt is van genoegzame bekendheid en dat er voor dat doeleinde bessensap in den handel is, waarin alles voorkomt, behalve sap van bessen, is niet minder bekend.

De meeste bessen worden als z. g. onderbeplanting tusschen hoogopgaande andere vruchtsoorten uitgeplant, waar ze, vrochtloos de hoofdbeplanting nog klein en nog niet in volle opbrengst is, al spoedig het hare bijdragen tot een bevredigende financiële uitkomst. Er zijn fabrikanten die om zeker te zijn steeds over een voldoende hoeveelheid bessen te kunnen beschikken en niet van leveranciers afhankelijk te zijn, zelf groote oppervlakten met bessen laten beplanten en op die wijze het vak van distillateur met dat van kweeker combineeren.

Men noemt de bessen en al het andere fruit dat niet aan groote boomen groeit, als frambozen, aardbeien etc. gewoonlijk „klein fruit". Meermalen blijkt echter dat dit z.g. klein fruit een groot, soms het grootste aandeel bijdraagt in de geldelijke uitkomsten van het bedrijf.

Er zijn streken waar de besseteelt op zeer uitgebreide schaal wordt uitgeoefend, het eiland Zuid-Beveland en Zeeland, de dorpen Vlijmen en Nieuwkuik in Noord-Brabant. Ook Elst en Lent in Gelderland, het Westland in Zuid-Holland, de Streek in Noord-Holland en de omstreken van Winschoten in Groningen leveren er voorbeelden van. Nergens is echter de teelt zoo algemeen als in Loppersum en omstreken. Schier ieder doet aan

aan bessekultuur; elk beschikbaar plekje is er met bessestruiken bezet. In den loop der tijden heeft zich daar een bepaalde besse-variëteit ontwikkeld, die als Loppersumsche roode bes overal bekend is. Behalve de van ouds bekende Hollandsche roode en zwarte bes kan mede de Gérant de Boskoop (zwart) als een produkt van Hollandsche afkomst genoemd worden. Al deze kunnen de vergelijking met uit het buitenland ingevoerde variëteiten glansrijk doorstaan.

J. C. MUIJEN.

Foto R. Tepe.

BLOEIENDE ZWARTE AALBES.

DE PANSFLUIT.

DE drie kermisgasten waren dien morgen met hun poppenkast langs de pastorie gekomen. De dominé, hoorend het gejoel der dorpskinderen, was voor 't raam gaan staan. De poppenkast! Een lach gleed langs zijn gelaat, vreugde om eigen kindergeluk tintelde in zijn oogen, hij wist dat hij als knaap met Louise eens had staan kijken naar de streken van dien potsenmaker, Jan Klaassen. Wat was dat al lang geleden. Zij droeg toen een kort manteltje, dat tegen hem aan wapperde onder 't snelle loopen, want gauw hadden zij

Foto R. Tepe.

ZWARTE AALBES, VRUCHTDRAGEND.

bij de poppenkast willen zijn, en de pastorie van haar vader lag ver van den straatweg. Hand in hand hadden zij gestaan, naast elkaar, twee levenslustige kinderen, luistrend naar de stem, die om beurten laag klonk en hoog, weergevend het twistgesprek tusschen Jan en Katrijn, in 't onvolprezen boeren-friesch.

De dominé opende voorzichtig de deur van het balcon en knikte tegen de twee mannen die naast het houten gevaarte liepen; van hun makker, die de kast droeg waren alleen gedeeltelijk de beenen en de voeten te zien. Niet werden de mannen den heer met den gouwenaar gewaar of zij hielden stil. Zij waren als heeren gekleed in verkleurde zomerpakken, maar zwierig zat de nieuwe das onder de groezelige boord. De kleinste man was zwaarlijvig, onder zijn arm droeg hij een koperen trompet, 't scheen een echte vent, die blazen kan, deun na deun. Zijn makker was lang en mager. Terwijl zijn kameraad met den dominé sprak was hij gaan blazen op een pans-fluit. 't Begin van een melodietje klonk zangrig door de lucht.

De dominé kreeg er hoe langer zoo meer plezier in. Voor een gulden zouden zij spelen onder de linden, zoodra zijn kinderen thuis waren uit school.

De derde man kwam te voorschijn, hij, die zoo lang onzichtbaar bleef. Toen hij overeind in 't zonlicht stond, was zijn eerste werk zijn hooge zijden pet schuin op het hoofd te zetten. Hij vermaakte de kinderen door te gaan dansen, onder het zingen van:

Ho-là-là, ik heb mijn lief verloren,
ho-là-là, ik ben mijn liefje kwijt....

Toen hield hij op en vroeg of zij centen bij zich hadden. Enkelen riepen ja, anderen schudden 't hoofd en weer anderen zwegen verlegen.

— Eerst centen halen, kompeer, commandeerde de spullebaas, geen centen, geen Jan Klaassen, want als Jan geen centen thuis brengt, slaat Katrijn er op los. Ge zult het goed bij mij hebben, oreerde hij verder, de heele wereld ben ik doorgetrokken en overal maakten wij leut. Wie 't meeste centen meebrengt mag vooraan staan.

Eenige buurvrouwen waren uit de huizen gekomen, boeren, met den gaanstok in de vuist, hielden stil.

De roodharige kermisgast, die zoo kranig een witte broek droeg en een blauw gekleurd vest en een witte jas, gebaarde druk met zijn armen.

— Boeren en burgers, te-mee gaat het spel beginnen, ge zult lachen dat uw darmen schudden in uw lijf.

Ziende dat nog geen der kinderen was heen gegaan, stak hij

zijn linkerhand in zijn linker broekzak en haalde daaruit, drie groote stuiters. Deze wierp hij in de lucht en ving ze na elkaar op

— Ziet, jongens, gij daar, wie 't eerst weedom is en terugkomt met centen, mag een keus doen uit deze mooie knikkers; deze mooie stuiters, behoorden eenmaal aan zijne Majesteit Napoleon de eerste, Keizer der Franschen, die vroeger met zijn legers deze streken bezocht, de groote Keizer is ginds in Maastricht geweest, zeg ik u.

De man draaide zijn knevels omhoog en vervolgde:

— Mijn vader, een Limburger van geboorte, heeft nooit willen gelooven, dat de Keizer gestorven was.

— Hij geeft die stuiters toch niet, beweerde een jongen, die met zijn vuile neus vlak vóór de poppenkast stond.

Toen werd de poppenkast-man boos.

— Niet geven? Allewel, wie 't eerst terug is met centen, krijgt ze alle drie. Onder getuigen is 't gezegd, niet waar? De boeren gaven den man gelijk.

Toen gingen de kinderen de zaak onder elkaar bespreken, ze zouden 't doen; wie 't eerst weedom was met de meeste centen zou de stuiters krijgen. Snel liepen zij weg, de jongen met den snotneus nam zijn klompen in de handen om vlugger te kunnen loopen en brulde: „moeder, moeder”....

De roodharige man zette zijn poppenkast recht en verdween onder 't doek.

De dominé had 't balcon verlaten en was naar beneden gegaan. Nu praatte hij met zijn vrouw, die aardbeien plukte in den tuin.

— Lieve, je moet eens komen kijken, daar staat zoo'n ouderwetsche poppenkast voor de pastorie, dat is aardig voor de kinderen.

— En ook voor jou en mij, vulde de vrouw aan, weet je nog wel van vroeger?

— Of ik dat weet, kind, daarom ook ben ik je komen halen, wij genieten mee, want in ons leeft de herinnering aan de oude illusie. Kom, 't heeft al geslagen, de kinderen zullen zóó thuis zijn.

Dit zeggende nam hij de witte kom met de geurige vruchten van haar aan.

— Mooie, hè; wij zullen er straks van smullen, ze zijn nog warm van de zon. Ginds zijn drie mannen, een dikke met een trompet, een roodharige met Fransche knevels, en een lange magere jongen, die ons onthalen zal op deuntjes uit zijn Pans-fluit. Dit is de onvervalschte Pans-fluit, zeven rieten naast elkaar,

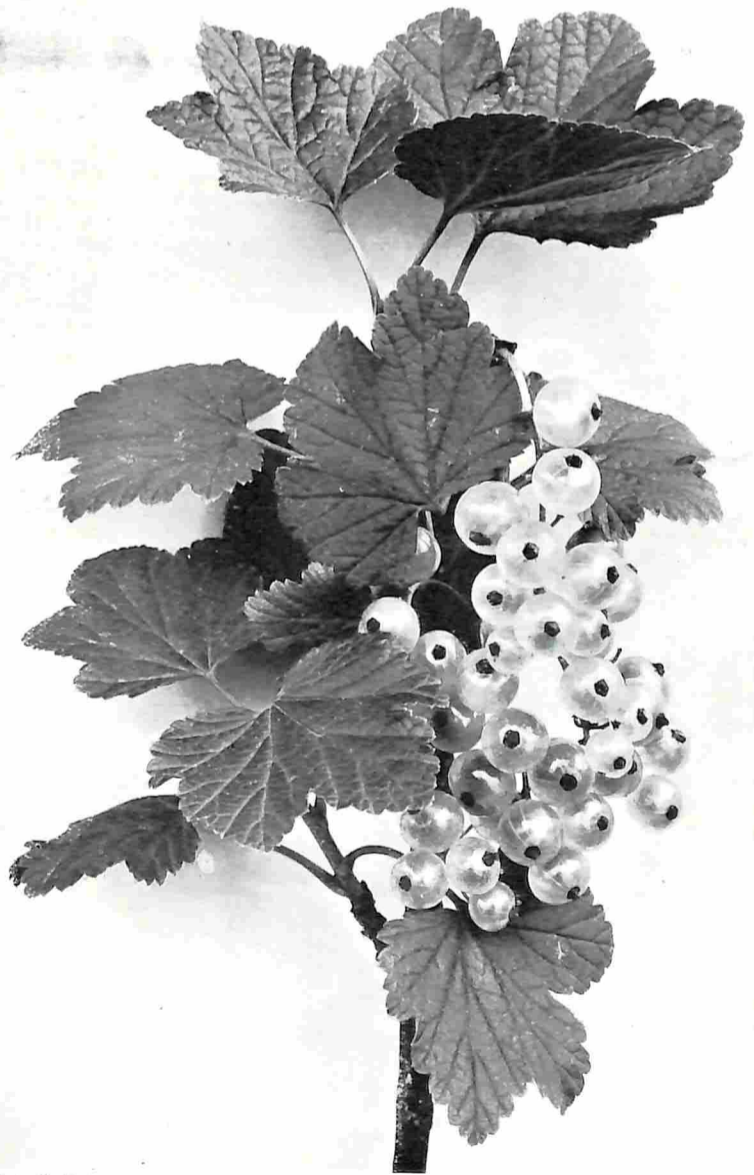

Foto R. Tepe.

WITTE AALBES, VRUCHTDRAGEND.

schuin aflopend van onderen, want de saamgevoegde rieten zijn telkens kleiner. In Engeland tusschen de heuvelen heb ik eens een jongen hooren blazen op zoo'n fluit, toen dacht ik aan God Pan en schreef in mijn zakboekje:

Het was een nacht in het
Arcadisch woud,
't gebergt Lycaeus was aan
hem gewijd,
die weet te spelen op zijn
zevenpijp,
want zeven rieten bond de
god aaneen,
wiens naam is Pan, de
onsterfelijke god....

Nu zul je de Pans-fluit hooren en dat is voor mij nog grooter vreugde dan 't spel van Jan Klaassen.

— Waar zullen zij spelen?

— Vóór de pastorie onder de linden. De kinderen van 't dorp kunnen dan in 't grasveld gaan zitten en de grootste staan op het tuinpad, help maar eens gauw mee om ze goed te plaatsen, de kinderen uit de laagste klasse vóóraan, en zoo achter een volgend. Er zullen er bij zijn, die nog nooit een poppenkast hebben gezien.

— Wat voor landslui zijn het?

— De man met de trompet schijnt een Duitscher, de rooie is een Limburger, en den derde kan ik niet thuis brengen. De rooie is de vertoener, hij is welbespraakt en vol leutigheid.

— Wat zullen Joopie en Mien een pret hebben, hernam de dominé's-vrouw; die hebben zeker nog nooit een poppenkast gezien. Uit hun oude prentenboek zullen zij Jan en Katrijn en den diender en den „dood” wel kennen. Dien laatsten heb ik altijd griezellig voor kinderen gevonden, maar hij hoort er nu eenmaal bij.

— Als Joopie er maar niet van droomt, vervolgde de predikant, hij kan soms zoo bang zijn in donker, dan zegt hij, dat er zwarte mannen met lange gezichten in de kamer zijn, die hem kwaad willen doen.

— Daarom zullen wij hem eerst vertellen, dat 't maar een spelletje, een vertooning is. Als hij 't al te ernstig opneemt, zal Mien hem wel wakker roepen en tegen hem zeggen: „Domme Joopie, 't is niet werkelijk, ze spelen 't maar, de poppen kunnen immers niet spreken, onderin zit een man en die bootst de stemmen na en hij beweegt de poppen, en domme Joopie is daarvoor bang”. Wij mogen wel heel blij zijn, dat nij Mien heeft als zusje. Nu groeien de kinderen samen op, Mien is helder van geest en vlug van begrip, en daarom een goede hulp voor den kleinen droomer, die langzaam-aan wakker moet worden.

— Ja, hervatte de predikant, Mien zal zelf-bewust door 't leven gaan, de dingen, die zwaarigheid geven, zullen voor haar wijken, want zij heeft een vasten wil en daarvoor wijkt later alles. Het leven van onzen jongen zal moeilijk zijn, toen moet hij ondervinden wat hij ondervinden moet, hij zal er groot en sterk door worden en ook eens zelfbewust staan als een man, die weet wat hij wil. Hij voelt diep, ook al droomt hij nog, veel. Daarom is het goed, dat zoo'n werkelijkheids-kindje als Mien, die toch ook veel phantasie heeft, altijd bij hem is. Ja, 't is onze „tweeling”.

De dominé'svrouw had stil geluisterd en liep naast haar man naar den voortuin. Haar lief gezicht stond ernstig door 't gesprek over de kinderen, zij was in het diepste van haar wezen wel eens

Foto Couterier.

HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN. JONGE PURPER-REIGERS OP HUN NEST.

ongerust over de toekomst der kleinen, en, ook al trachtte zij dit te verbergen voor haar man, deze begreep wel haar diepste gedachten. Vaak streek hij met zijn hand over haar voorhoofd en zeide met kalme stem.

— Niet tobben, Louise, wij leven allebei nog en kunnen werken en waken. De kinderen zijn zeker niet zonder bedoeling aan ons toevertrouwd; kom, wij moeten moedig zijn in alles wat ons wedervervaart.

Ook nu bespeurde hij haar stillen angst.

— Vrouwtje, lach eens, zeide hij, want zie, daar is het tweetal al en Joopie is in 't geheel niet bang voor de poppen.

De blonde, bleke vrouw lachte hem toe en keek naar een tweetal kinderen, een meisje en een jongen, die vooraan tusschen de dorpskinderen stonden, vlak voor de poppenkast. Het bruinharige meisje had haar arm geslagen om den schouder van het jongetje, dat schaterlachte van plezier, want Jan Klaassen sloeg den diender met een lat en wel zoo, dat het klonk door de lucht.

— Het spel is al in vollen gang, lieve, zeide de dominé, ik had de kinderen op 't grasveld willen hebben, maar zij hebben zelf al een plaats gezocht, zie je wel dat alles terecht komt?

't Gelach en het blij gejuich der kinderen bij een kwinkslag, deed de groote menschen leutig zijn in den schoonen zomernoen. Een oude boer stond grinnekend te lurken aan zijn pijp. Zelfs de veldwachter, die orde hield onder de wilde troep, keek minder strak, hij rookte een korte moffenpijp.

Daar maakte Jan Klaassen een buiging voor het publiek, hij ging een potteke bier drinken en kwam straks terug, zeide hij. Toen zwaaide hij weg. Met een plof zakte het scherm en onderwijl dit rinkelend omlaag ging, speelde de lange man een lied op zijn fluit; fijn-krachtig klonken de klanken in de zomerlucht. Het blonde jongetje keek luisterend naar den knappen man en riep plotseling:

— Ik wil ook zoo'n fluit hebben, ik wil ook spelen. Joopie kan het ook!

— Als je jarig bent, hoor Joopie, dan zal ik vader en moeder vragen of ze er een voor je koopen, zeide het meisje met de donkere oogen, dat naast hem stond, op overtuigenden toon.

— Als ik jarig ben, herhaalde het kind, maar dan moet jij luisteren.... en alsof hij een antwoord verwachtte keek hij in de oogen van zijn „zusje”.

— Ja Joopie, natuurlijk zal ik luisteren, maar nu moet jij luisteren, hoor eens hoe mooi die man speelt.

De omstanders hadden even gelachen om den kleinen jongen, die ook zoo'n fluit wilde hebben, maar spoedig gingen zij op in 't liedje van den lustigen blazer.

— Een wonderlijk ding toch, die Pansfluit, fluisterde de predikant zijn vrouw toe.

— Ja, een wonderlijk ding, en Joopie wil er ook een hebben, nooit nog kwam hij zoo spontaan voor den dag.

Hij is gevoelig voor muziek, antwoordde de dominé, daarover moeten wij ons verheugen, iemand, die van muziek houdt, is nooit alleen, en dan, zijn plotseling spontaan spreken, terwijl er veel menschen in zijn nabijheid waren, duidt op een innerlijke ontwakking. Je zult eens zien, lieve, welke snelle vorderingen hij zal maken. Zeven jaar leek hij te droomen, nu wordt hij wakker. De goede natuur beschermt dergelijke zielen voor de harde aanraking met de buitenwereld. 't Is of zij beschut worden door een onzichtbaar kleed. Daardoor kan langzaam-aan de geheimzinnige inwoner van ons lichaam, die goddelijk is, zich ontwikkelen. En die goddelijke inwoner moet sterk worden tegen verlokkingen. Het lokken der Pansfluit zal hij in zijn leven hooren, maar achter den herdersgod rijst Apollo en onsterfelijk is het lied van zijn lier.

De predikant zweeg. Nog een wyl dartelden de klanken van den fluitspeler door de lucht, honig-zoete muziek verklonk, na een schal driemaal herhaald, toen werd het stil, heel even, want de kinderen op den straatweg klaptten in de handen en schreeuwden van plezier, daar het scherm plotseling naar boven ging en Jan Klaassen zingend kwam zwaaien uit de deur der herberg.

JOANNES REDDINGIUS.

HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN.

ONLANGS maakte ik met eenige leden der Natuurhistorische Vereeniging een tochtje door het Naardermeer, en nu aan mijn schrijftafel zittend, kan ik niet anders dan terugdenken aan het schoone van dat stukje echte natuur. Nauwelijks in de bootjes gezeten, kwamen we al in verrukking over het mooie, dat langzaam gleeed langs ons heen. De heldergroene rietzoom was doorweven met bloemen. Nu eens waren het de goudgele lisschen, die de overhand had-

Foto Couterier.

HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN. JONGE KIEKENDIEF IN VERDEDIGENDE HOUDING.

den, om even later weer plaats te maken voor de zacht roode koekoeksbloemen. Hooger op tusschen de rietstengels slingerden zich de teere twijgen van het bitterzoet, vroeger ook wel elfrank geheeten, welke naam helaas in den ban werd gedaan. Hier en daar stonden orchideeën verspreid en tooiden de smeewortels het landschap met hare bloemen, zoo mooi diep-paars gekleurd, als ik zelden zag. Aan den voet der rietstengels zorgden weer de roodbruine bladeren van de welriekende watermunt voor een goeden overgang tot het heldere water, waarin deze kleurrijke kanten zich weerspiegelden, tezamen met de mooi bewolkte lucht.

Op het water zelf drevden de bladeren van de gele plomp en van haar zuster de bescheiden waterlelie, afgewisseld door de mooi gevormde bladeren van eenige soorten fonteinkruid. Bij andere plaatsen waren de scheeren zoo opgehoopt, dat de kleine stukjes wateroppervlakte daartusschen er onwezenlijk door werden. En wat een prachtig witte bloemen hebben die scheeren toch!

Maar dit alles is het niet, wat het Naardermeer zoo beroemd gemaakt heeft; een bezoek geldt meer een blik te werpen op het intieme vogelleven. En al is er wel wat van aan, dat het jammer is, zooals een jonge dame van mijn gezelschap opmerkte, dat men juist door de vogels zoo afgeleid wordt van de bekoring uitgaande van dit landschap, wát men van dat intieme leven te zien krijgt, blijft in de herinnering achter als een droom, als een brokstuk uit een mooi sprookje, dat men zelf heeft meegemaakt.

Eerst brachten wij een bezoek aan twee jonge kiekendieven, die zich niets beschroomd toonden. Trotsch werden de kopjes met de zoo eigenaardige roofvogeluitdrukking opgeheven en waagde het iemand van het gezelschap zijn vinger naar hen uit te steken, dan werden als tot een aanval de snavels opengesperd en de klauwen gereed gezet. Men komt onder de bekoring van zooveel fierheid en vergeet dan gaarne het kwaad, dat hunne ouders aanrichten in de vogelwereld om hen groot te brengen. Nog laatst werd bij dat nest gevonden een groote eend, als prooi der ouders voor hunne jongen thuisgebracht.

De purperreigers bouwen hunne nesten in het lange riet. Een ervan bevatte een vijftal groen-blauwe eieren, in een ander stonden vier jonge reigertjes verbaasd het leven aan te gapen. In dit nest lag nog een ei, dat aangepikt was; en het jong dat nog door de eierschaal gescheiden was van het ware leven, gaf reeds door een luid gepiep zijn aanwezigheid te kennen. Waarschijnlijk heeft 't nu reeds lang de laatste omwindelen verbroken en zit 't eveneens rond te staren in deze wonderlijke wereld.

Toen wij bij de broedplaats van een fuut kwamen, was er al heel weinig van een nest te zien. Het waren eenige stukken blad van waterplanten en stengels die een hoopje vormden. Maar bij het wegschuiven daarvan werden vier vuile, witte eieren zichtbaar. Hoort een fuut namelijk onraad, dan bedekt deze vogel haastig zijn eieren met bladeren of modder en verdwijnt geruischloos tusschen het riet, of duikt onder water.

Eenmaal heb ik dat eens goed gezien, het was in een bioscoop. Met hoeveel voorzorgen moet zoo'n opname wel niet genomen zijn!

Een indruk van hulpbehoefendheid die tot medelijden stemt, maken de nestjes van de zwarte sterntjes. Op drijvende scheeren gebouwd, zagen wij eenige nestjes, vlak boven den waterspiegel, elk voorzien van drie

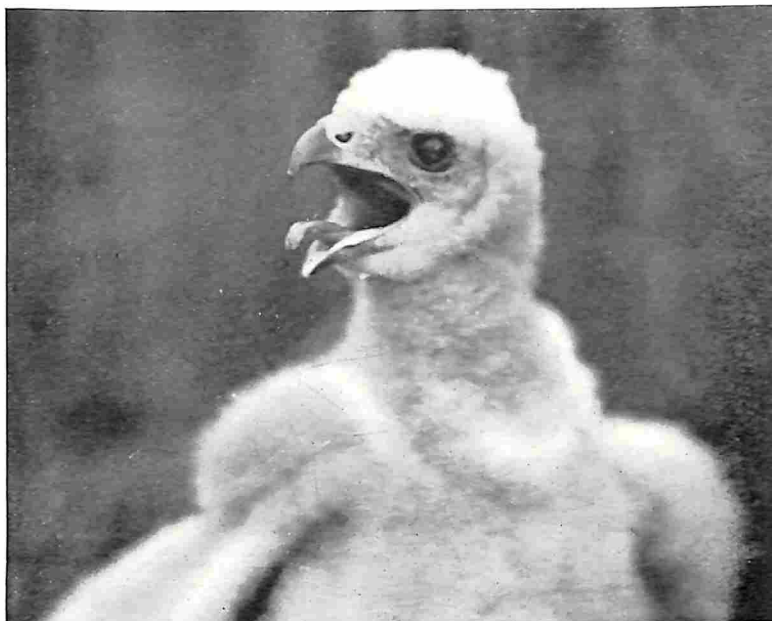

Foto Couerier.

HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN.
JONGE KIEKENDIEF MET DREIGEND OPENGESPERDEN
SNAVEL.

eieren, bruin met zeer donkere vlekken. Bij eenige roering in het water moeten zij stellig ten gronde gaan. Wij dachten: hoe dom toch van die sterntjes zoo onvoorzichtig te handelen met zulk een kostbaar bezit.

En zoo zagen wij telkens weer iets anders uit het intieme vogelleven, zoo rijk aan afwisseling.

De broedplaatsen van de lepelaars werden gespaard. Jammer is dat de kolonie kokmeeuwen er dit jaar niet broedt.

Talrijke vogelsoorten, zwemmend of vliegend, werden nog waargenomen: elke soort met eigenaardige bewegingen. Het gezang van de karekiet begeleidde ons steeds, terwijl nu en dan het zware gezucht van den roerdomp zich in de verte deed hooren.

Heerlijk, in zoo'n omgeving eenige uren te vertoeven!

J. P. VAN DER MAREL.

Amsterdam, Juni 1914.

ONDER BOERTJES.

De „Nordfriesische Rundschau" meldt uit Niebüll de volgende niet onvermakelijke historie.

Bij een beer sterft een ziek schaap en — ook ten onzent komt zooiets voor — hij verkoopt het kadaver aan den vilder, in strijd met de wettelijke verplichting tot onttrekking aan de consumptie en het begraven van dood vee. Zelfs staat er een premie van 30 Mark op het aanbrengen van dergelijke feiten, om het kwaad te ontdekken en te kunnen beteugelen.

Een buurman van dien boer wist ervan, verklapte aan de overheid de gepleegde overtreding en streek de premie op. Buurman kreeg een geldboete van 5 Mark in het vooruitzicht en ziedend van woede trok hij naar den Judas, die hem dit koopje geleverd had.

Groot was echter zijn verwondering toen deze heel kalmpjes de beurs trok, zeggend: — Zoo, ben je daar? Hier, buurman! van de 30 zilverlingen zijn er natuurlijk eerst 5 voor jou, wegens de geldboete, en de overblijvende 25 Mark deelen we natuurlijk broederlijk samen.

't Spreekt vanzelf haast, dat het woedende boertje hierop dadelijk kalmeerde en zelfs de belofte aflegde, voortaan ieder sterfgeval van vee ter kennis van buurman alleen te zullen brengen.

G.

Schnabel.

HET NAARDERMEER EN ZIJN VOGELLEVEN.
HET DRIJVEND NESTJE VAN DE ZWARTE STERN.

E. HEIMANS.
In Memoriam.

Geroepen tot het wijden van een in memoriam aan den trouwen natuurvriend, die zoo onverwachts en nog in de kracht van zijn arbeidsrijke leven uit de rij zijner talrijke vereerders en vrienden is weggerukt, neem ik deze taak gaarne op mij, opdat ook in dit tijdschrift, aan het buitenleven gewijd, een herinnering aan dezen natuuronderzoeker en -liefhebber par excellence, niet ontbreke. Hoewel over Heimans veel en veel meer te zeggen valt dan de toegestane ruimte gedooft, zal ik toch trachten hem in enkele woorden het recht te doen wedervaren, dat hem zoo onbesnoeid toekomt.

Met Heimans is een man heengegaan, die de natuur beminde en zocht, zooals zij dat verdient; hij wist bij ervaring, hoeveel genoeg en leering zij heeft aan te bieden, en... heeft zich gansch zijn leven beijverd om haar tot een bron van algemeen genoeg te maken. Steeds wist hij het schijnbaar nietige tot iets belangrijks te verheffen, overtuigd als hij was, dat dit de manier is, om het natuurgenoet meer tot eigendom van een ieder te maken, die er naar zoekt. Heimans toonde in woord en geschrift het groote aan in het kleine, ontwikkelde het edele uit het ruwe en gaf leiding aan de vaak op pervlakkige en misplaatste belangstelling.

Hij richtte zich tot allen, die vermoedden, dat kennismaking met de planten- en dierenwereld genoeg beloofde, en hielp hen voort, zooveel en wáár hij kon. Daardoor, en door zijn kwaliteit als onderwijzer (later schoolhoofd) kwam hij vanzelf met de jeugd in aanraking, en hij maakte het zich tot zijn taak, zijn plicht, zijn roeping, om den kinderen de liefde en eerbied tot de hen omringende natuur bij te brengen.

In tal van bijdragen en lezingen, in zijn boekjes, alsmede in zijn lessen aan de schooljeugd heeft hij ontwikkeld, wat daar reeds aan liefde voor plant en dier sluimerde in de jonge menschenziel. Wie, als Heimans, wil bijdragen tot een hooger, reiner begrip van „natuur”, zoo bij de jongen als bij de ouderen, — maar vooral bij de jongen, — die heeft zich voorzeker een schoon arbeidsveld gekozen, diens levensdoel en -richting volgde een goede lijn.

Nooit verwaarloosde hij het teere, warme trillende leven voor doode wetenschappelijkheden, wist steeds een note gaie in te lasschen, zocht allerwege naar mooie harmonische manifestaties van de groote, al-aanwezige levenskracht, en deed geen enkele zijner uitingen ooit ondergaan in droge poëzieloosheid, bij nóg zooveel kennis, waar de ware wijding vreemd aan bleef...

Liefde en eerbied voor het geschapene: zou er één zijn, die ze meer gevoeld, geuit en betoond heeft dan Heimans? Steeds heeft hij al het mogelijke ertoe bijgedragen, dat dit begrip bij ieder ingang vond, en er moet getuigd worden, dat zijn streven met

Foto Haagsch. Ill.-Bur.

FRANZ FREIHERR CONRAD VON HÖTZENDORF, CHEF VANDEN OOSTENRIJKSCHEN GENERALEN STAF, GENERAAL DER INFANTERIE EN LEGER-INSPECTEUR.

die aan zijn nagedachtenis kan gebracht worden. A. B. WIGMAN.

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST.

(Vervolg van blz. 379.)

Toen waren wij opgestaan en waren er heengegaan om haar eens nader te bekijken, en, toen ik mij erover boog, had het water heerlijke, steeds afwisselende geuren uitgewasemd, totdat er plotseling een afschuwelijke lucht uit was opgestegen, een sterke geur van amandelen, die mij met een uitroep van walging terug had doen springen. Nog iets wat ik mij duidelijk herinnerde, was de uitdrukking, die in Gasperini's oogen gekomen was op dat oogenblik, zooals nog eenige malen gebeurd was terwijl ik met hem zat te praten, de blik, die mij zoozeer deed denken aan den meedoogenloozen blik in de oogen van een adder. Waarom had hij mij op die manier aangekeken? Wat was er aan die fontein, dat hem zoo buitengemeen veel belangstelling inboezemde?

Weder keerden mijn gedachten terug naar de vertrekkende, die ik niet gezien had. Wat zouden wij daarin vinden? Ik had menschen ontmoet, die ook bij Gasperini geweest waren, doch geen van allen waren zij ooit toegelaten verder dan de geheimzinnige gordijnen van die beide vertrekkende. Hoe leefde hij? Welke bedienden had hij daar nog, behalve die beide donker-oogige Nubiërs? Wat at hij, en door wien werden zijne malen bereid? Het

denkbeeld dat een man met zijn excentrieken aard dagelijks neerzat aan een zwaar te verteren Britsch maal, leek me al te dwaas. Ook in die andere vertrekkende moesten zich vreemde zaken bevinden — dingen die misschien nog vreemder waren dan ik nog in zijn huis gezien had.

Ik was vast besloten dat buitengewone interieur te onderzoeken — het kostte wat het wilde, alles te ontdekken en met eigen oogen te aanschouwen.

Ik dacht weder aan Louise Joubert. Wat gebeurde er met haar? Wat had die vreeselijke verandering in haar voorkomen teweeggebracht, die Calvert mij beschreven had? Wat had Gasperini haar gedaan? Wat was hij wellicht op dit oogenblik bezig haar te doen — op dit oogenblik, terwijl wij hier kalm zaten te rooken?

De telefoon ging, en ik sprong op. Ja, de mannen zouden komen — ze waren al onderweg. Zij kwamen in een taxi en zouden er zeer spoedig zijn.

(Wordt vervolgd.)

VERBETERING.

In het artikel „De Sterrenhemel in Augustus” in ons vorige nummer is het cliché van fig. 1 (de corona van 18 Mei 1901) onderste boven geplaatst.

De witte stip, die de ster Regulus voorstelt, behoort, zooals ook in den tekst vermeld is, links te staan.

Ver. Foto-Bur.

HET OORLOGSGEVAAR. DE MOBILISATIE IN ONS LAND. TROEPEN IN AMSTERDAM NAAR HET STATION TREKKENDE.